

Scofield Bijbel College

GESCHIEDENIS VAN HET DISPENSATIONALISME

D.T. Brinkman

Bepaalde opvatting die we kennen uit het dispensationalisme zijn al sinds en door de vroege kerkvaders onderwezen. In het bijzonder de leerstelling met betrekking tot het (letterlijke) Duizendjarig Rijk ^{Openbaring 20:1-6}. Dit wordt het “chiliasme” genoemd (Chilias = duizend). Deze opvatting is een van de meest opvallende verschillen met de Verbondstheologie, naast het verschil in opvatting rondom positie en toekomst van Israël.

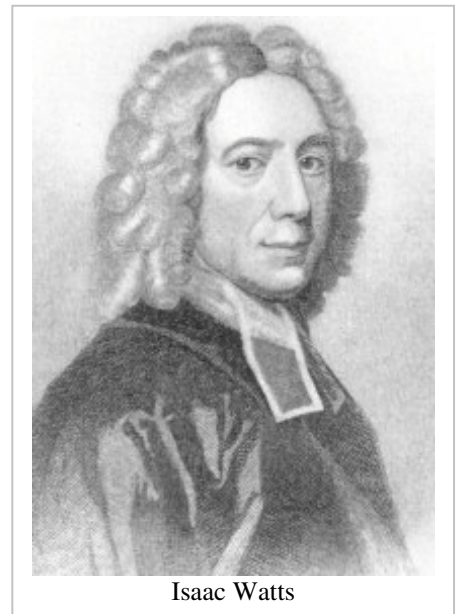
Met name door toedoen van de Reformatie -in de 16^e en 17^e eeuw- en de daarmee gepaard gaande opkomst van de verbondstheologie verdween de verwachting van een letterlijk, Duizendjarig, rijk -waarin Christus Jezus zou heersen op de troon van David, over Israël- bijna in zijn geheel. Pas in het midden van de 19e eeuw werd deze wáárheid, herontdekt. Dit is met name het werk geweest van John Nelson Darby – een van de grote theologen van de Vergadering van Gelovigen- maar hij was zeker niet de éérste.

Vervolgens werd deze Bijbelse waarheid met name door toedoen van Scofield (via ondermeer de Reference Bible) gepopulariseerd (d.w.z. “onder het volk bekend gemaakt”) en zijn leerling L.S. Chafer op academisch niveau breed onder de aandacht gebracht.

In deze les gaan we nader in op de twee belangrijkste personen in het (her)ontdekken van het dispensationalistische gedachtegoed: Isaac Watts en John Nelson Darby. In de bijlage wordt een schematische weergave gegeven van de ontwikkeling van het dispensationalisme.

Isaac Watts (1674-1748)

Eén van de éérste ‘bekende namen’ die verschijnt in dit verband is Isaac Watts. Hij was de zoon van een “non-conformistisch” (niet aan de Anglicaanse kerk verbonden kerken, onder andere puriteinen, methodisten, baptisten e.a.) predikant. Zijn vader heeft in zijn leven twee maal in de gevangenis gezeten vanwege zijn non-conformistische opvattingen en Isaac kon, doordat het gezin niet verbonden was aan de Anglicaanse kerk, niet studeren aan één van de prestigieuze universiteiten (Oxford, Cambridge). Hij moest daarom genoegen nemen met een studie aan de Stoke Academy. Watts was een uitstekend student en beheerste het Grieks, Hebreeuws, Frans én Latijn –op zeer jonge leeftijd!- al uitstekend. Tegenwoordig zouden we hem dan ook **hoogbegaafd** noemen.

Hij werd na zijn afstuderen predikant, net als zijn vader, van een non-conformistische kerk in Londen. Watts was niet “princiepelijk non-conformist”, hij kon het ook goed vinden met andere, onafhankelijke, kerken en gemeenten en sprak daar ook als predikant. Om zijn hoofd financieel boven water te houden moest Watts naast zijn baan als predikant ook privé lessen geven en andere predikanten opleiden en begeleiden. Hij werd daarom ook vaak een “working pastor” (een “werkende predikant”) genoemd.

Watts is vooral bekend geworden door zijn geestelijke liederen. Hij schreef meer dan 750 geestelijke liederen (hymne’s) waarvan een groot aantal tot op de dag van vandaag nog worden gezongen. Daarnaast schreef hij een groot aantal theologische werken en leerboeken, onder andere een leerboek over logica. Hoewel hij niet aan Oxford mocht studeren werd juist zijn boek over logica een standaard tekstboek voor deze universiteit!

Zijn hymne's waren echter in die tijd zelfs aanleiding tot kerkscheuringen en het ontslag van een aantal predikanten die voorstelden ze te zingen in de kerken... Watts was er echter van overtuigd dat de lessen die het best onthouden werden, de gezongen lessen waren. Op zijn 50^e levensjaar was Watts uitgegroeid tot een alom geëerde en gerespecteerde predikant en onderwijzer, zelfs binnen de Anglicaanse kerk. De bekende prediker John Wesley nam in zijn standaardwerk "The Doctrine of Original Sin" zelfs 44 pagina's door Watts geschreven tekst letterlijk over.

Een opmerkelijke zaak, zeker wanneer we bedenken dat in 1662 in Engeland nog een wet was aangenomen die het predikanten buiten de Anglicaanse kerk verbood –op straffe van een forse geldboete- het avondmaal te bedienen of openlijk gebeden te zeggen:

'een man mag vloeken als een bootsman, en dronken zijn als een Londenaar, maar als hij zijn gebeden zegt .. is hij een gevaar voor de maatschappij'
was een uitspraak uit deze tijd.

Dispensationalist

Watts was in zeker zin een dispensationalist. Opvallend is dat dit maar weinig bekend is binnen de Evangelische, dispensationalistische, kringen. De tegenstanders van dit theologische gedachtegoed weten het echter wél. De website van de "American Presbyterian Church" ¹⁾ zegt dan ook het volgende over hem:

"Er zijn drie zware theologische problemen aangaande de visie van Watts. Drie van de meest serieuze zijn zijn dispensationalistische opvattingen, zijn visie op de Bijbel en zijn visie op de drie-eenheid".

Watts was één van de eersten die duidelijk verstond dat de Psalmen **profetisch** wijzen naar het werk van Christus Jezus en dat de gelovigen van 'deze tijd' tevens veel uit de Psalmen niet konden zingen (...) aangezien zij niet meer onder de Wet waren maar uit genade leefden. Watts schreef:

"Waarom zou ik mijn Redder, de Here God, aanroepen in een lied over het branden van offers en het slachten van rammen? Waarom zou ik bidden dat ik besprenkeld wordt met hysop of terugkeren naar het bloed van stieren en geiten? Wanneer de Psalmist uit angst voor God roept, heb ik geloof en liefde gevonden"

Een wellicht lastig te begrijpen tekst maar Watts is zeer duidelijk in het naspreken van Paulus ^{Hebreeën 10:4}, wanneer hij zegt dat wij niet meer de wettische gebruiken handhaven. Tevens mag hieruit inderdaad geconcludeerd worden (en uiteraard is er veel meer over te lezen) dat Watts een "dispensationalist" was; hij geloofde dat er **een duidelijke scheiding was tussen Wet en Genade**. Deze gedachten waren waarschijnlijk niet origineel voor Watts maar hij onderwees ze in zijn liederen, dóór zijn liederen. Het is met name dáárom dat veel aanhangers van de verbondsleer zijn liederen verfoeien! Men schrijft dan ook:

"Hij ontkende in het bijzonder dat de Psalmen een canoniek liedboek voor de Nieuw Testamentische Kerk was en weigerde deze als zodanig te gebruiken. Het was [volgens hem] een Joods boek en geen Christelijk boek."

En vervolgens beschuldigd men Watts van "geestelijke blindheid" omdat hij "niet zou inzien dat deze voorafschaduw van Christus juist in de kerk op zijn plaats was"... Maar zegt de Bijbel niet duidelijk dat we nu niet meer in de schaduwen leven?

"Want daar de wet slechts een schaduw heeft der toekomstige goederen, niet de gestalte dier dingen zelf, is zij nimmer in staat ieder jaar met dezelfde offeranden, die

¹ <http://www.americanpresbyterianchurch.org/dispensationalism.htm>

onafgebroken gebracht worden, degenen, die toetreden, te volmaken". ^{Hebreeën 10:1, vgl. Hebr. 8:5, Kolossenzen 2:16-17}

We zijn in de periode van deze "toekomstige dingen" aangekomen: sinds de opstanding van Christus is deze ingegaan! Het is daarom zeer verdedigbaar, zoals Watts stelde, dat de Psalmen –op zijn minst een deel ervan- voor de NT-ische gemeente geen rechtstreeks toepasbare boodschap bevat, integendeel. Het is daarom de gemeente zeker toegestaan ándere liederen te zingen: psalmen, lofzangen en geestelijke liederen! ^{Efeze 5:19, Kolossenzen 3:16}

Voor wat betreft de andere beschuldigingen aan het adres van Watts moeten we constateren dat deze teruggrijpen op (a) het uitgangspunt dat de verbondstheologie de 'juiste opvatting' is en (b) er op gericht lijken te zijn Watts in diskrediet te brengen om vervolgens "zijn dispensationalistische theologie" van tafel te kunnen vegen.

Watts bijdrage aan het dispensationalistische gedachtegoed is belangwekkend te noemen in die zin dat we daar zien dat hij een in die tijd –naar alle waarschijnlijkheid- breder aanvaard gedachtegoed benoemde en op schrift stelde; hij heeft echter géén uitgewerkte "dispensationalistische theologie" op schrift gesteld zoals dit later is gebeurd.

John Nelson Darby

Darby stamt uit een periode dat de schrijfkritiek steeds populairder werd. Een tegenbeweging hiervan was het zogenaamde "fundamentalisme":

"In de negentiende eeuw kwam er een toenemende aandacht voor de bijbelse profetieën, en de uitleg daarvan. Leiders in deze beweging waren Lewis Way, Edward Irving, een presbyteriaan die later de apostolische kerk stichtte, en John Nelson Darby een van de leidende figuren binnen de zogeheten Plymouth Brethren (Vergadering van Gelovigen). Zij geloofden in de oprichting van het duizendjarig vrederijk, met daaraan voorafgaand de grote verdrukking en de opname van de gemeente, dat zijn de waarlijk wedergeborenen". ²⁾

John Nelson Darby, genoemd naar familievriend en beroemd Brits admiraal Lord Nelson, was geboren in Londen -uit Ierse ouders- op 18 november 1800. Op 18-jarige leeftijd, in het jaar 1819, studeerde hij af aan het Trinity College in Dublin. Door velen werd hij omschreven als **briljant**.

Hij had de juiste opleiding, connecties en familierelaties en was daarom praktisch van succes verzekerd. Maar binnen een jaar ging in het leven van de succesvolle jurist het roer om; hij zocht spirituele verdieping en in 1825 werd hij ingezegend als diaken in de Kerk van Engeland. Het jaar erop werd hij tot priester gekozen en kreeg een kleine gemeente in Ierland. Verteld wordt dat hij dag en nacht voor zijn kleine parochie werkte en veel aandacht en tijd schonk aan de -meestal zeer arme- landarbeiders en gemeenteleden. Daarnaast is ook bekend dat hij het overgrote deel van zijn eigen inkomen afstond aan onderwijs (voor de jeugd) en lokale charitatieve instellingen.

Darby raakte echter steeds meer overtuigd van het feit dat de kerk ernstige problemen kende. Tijd om goed na te denken over alles had hij niet, omdat hij in beslag genomen werd door zijn arbeid voor de parochie. Op een zeker moment kreeg hij echter een ongeluk; hij werd van zijn paard geworpen en kwam langdurig in het ziekenhuis in Dublin terecht. Daar had hij tijd om te denken.. Hij zegt hier zelf over:

"Tijdens mijn eenzame periode, kwamen er conflicterende gedachten naar boven [...]. Ik had altijd de de Bijbel beschouwd als het Woord van God ... aandachtig lezen van de Handelingen gaf mij een praktisch beeld van de vroege kerk; dit liet mij duidelijk zien dat er

² Ronald Schouten (†2002), "De Evangelische Beweging, Verscheidenheid en eenheid"

een groot contrast was met de huidige toestand van de kerk; maar ondanks dat hield God nog altijd van deze kerk"

Na 27 maanden de Kerk van Engeland te hebben gediend besloot Darby het "buiten de kerk" te gaan zoeken. Hij zocht, en vond, gelijkgestemde leden van de Kerk van Engeland, in Dublin, die met elkaar samenkwamen voor Bijbelstudie en gebed tijdens de winter van 1827-28. Het was deze groep die later bekend zou worden als de "Plymouth Brethern".

Darby wordt door veel mensen gezien als de vader van de dispensationalistische theologie. Hoewel Darby's werk -van oorsprong- de basis is hiervoor en ook ten grondslag ligt aan deze theologische opvattingen zijn er slechts weinig mensen die bekend zijn met Darby's werken. Ze worden zelden gelezen! De meeste mensen weten niet beter dan dat Darby de "oprichter" van de Vergadering van Gelovigen zou zijn geweest -die daarom ook wel eens ten onrechte "Darbisten" worden genoemd- maar slechts zelden kent men zijn opvattingen over de vervallen kerk, de wederkomst van Christus, de rol van Israël en "zijn" opvattingen over de opname van de Gemeente.

De meest belangrijke principes die hij onderwees waren:

1. Inspiratie en onfeilbaarheid van de Schrift
2. Godheid en maagdelijke geboorte van Christus
3. Plaatsvervangend sterven van Christus
4. Opstanding van Christus
5. Wederkomst van Christus
6. Onderwijs aangaande het duizendjarig rijk
7. Scheiding gemeente en Israël
8. Geen onderscheid tussen leken en ambtsdragers

De invloed van het werk van Darby is, ondanks dat velen hem dus niet eens meer kennen, ontegenzeggelijk groot geweest. Het zogeheten "Fundamentalisme", wat tot bloei kwam in begin 1900 en zijn naam kreeg naar aanleiding van de uitgave van "The Fundamentals: A Testimony of Truth", leunt zwaar op het werk en de bediening van deze grote man Gods. Dwight L. Moody zei eens over Darby: "Ik zou nog liever mijn complete bibliotheek verliezen - uitgezonderd mijn Bijbel- dan dat ik afstand zou moeten doen van de geschriften van Darby. Zij zijn voor mij een sleutel tot de Schrift geweest". A.C. Gaebelien, een redacteur van "The Fundamentals", plaatst Darby op één lijn met Johannes Calvijn, John Knox en John Wesley.

De bijdrage van Darby –op theologisch gebied- wordt door de meesten geschat op "het niveau van Luther" en door anderen zelfs gelijkgesteld aan Calvijn.

Verschillende tradities

Darby en Watts, beiden vanuit een verschillende traditie, waren (en zijn) dus de belangrijkste theologen geweest. Zij waren het die het fundament legden. Scofield wordt, gezien zijn "kerkelijke oorsprong" (congregationalistisch) gerekend tot de lijn van Watts, maar is –zie de biografie van Scofield- rechtstreeks beïnvloed door het denken van Darby.

Vanuit dit fundament is het dispensationalisme verder als 'theologisch systeem' ontwikkeld waarbij, zoals eerder gezegd, de rol van Scofield en Schafer ook zeer belangrijk is geweest. De laatste decennia is in –met name- de V.S. vanuit het traditionele dispensationalisme het "Progressieve" en het "Neo"-dispensationalisme ontwikkeld.

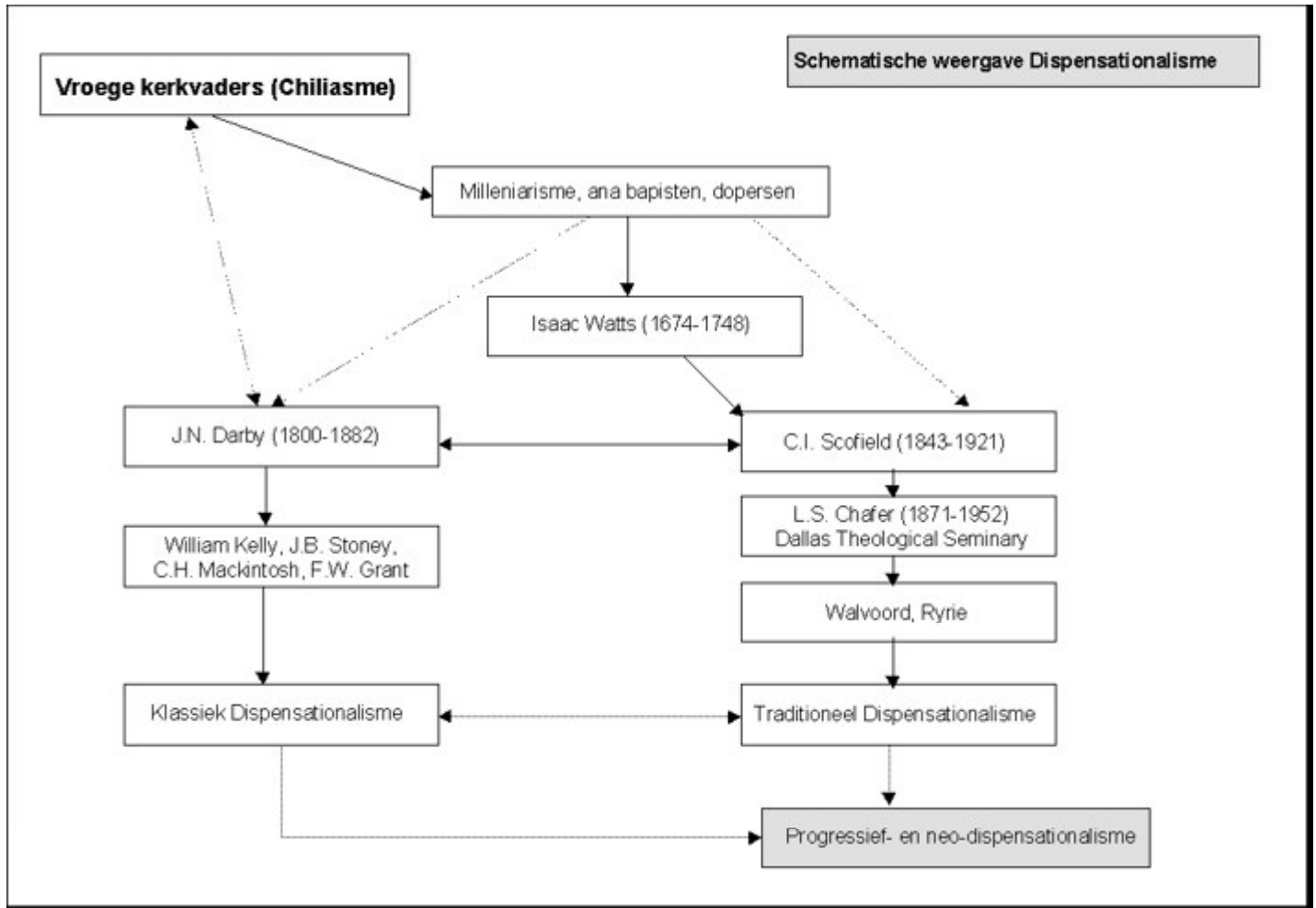
Bronnen:

- "Isaac Watts", Victor Shepherd
- Wikipedia
- <http://www.isaacwatts.net/>
- "History of Dispensationalism", Pembroke Bible Chapel, Ca.

BIJLAGE

Schematische weergave ontwikkeling dispensationalistische theologie.

Het progressief- en neo-dispensationalisme voert gedeeltelijk terug op het traditionele dispensationalisme maar wijkt er op essentiële punten vanaf.

Kenmerken

Klassiek dispensationalisme – ook wel het ‘verticaal dispensationalisme’ genoemd. Deze opvatting legt de nadruk van de huidige bedeling van de Genade meer op de ‘hemelse oriëntatie’ d.w.z. dat men de onderwijst dat de gelovige nú reeds “in de hemelse gewesten geplaatst is”. De gelovige is mét Christus gestorven aan het kruis, opgestaan en met Christus, in geestelijke zin, reeds gezeten in de Hemelse gewesten;

Traditioneel dispensationalisme – ook wel ‘horizontaal dispensationalisme’ genoemd. Deze opvatting legt meer de nadruk op de bediening van de gelovige hier op aarde en op de toekomstige hereniging met Christus.

Progressief dispensationalisme e.d – een afgeleide leer die bepaalde delen uit het traditionele dispensationalisme weggelaten heeft, zie hiervoor de aparte bespreking.